

ALIS har den senaste tiden märkt en markant ökning av att förlagen lämnar ersättningsförslag med hänvisning till översättaravtalets ersättningsnivåer för extern sekundäranvändning i sådana fall då det i själva verket är fri förhandling, och vill göra översättarsektionens medlemmar uppmärksamma på detta. Följande text kan vara ett stöd i förhandlingar när vidareanvändningsrättigheter till översättningar inte är förlagda, utan ligger hos översättaren, och det således är fri förhandling som gäller.

Kort sammanfattning av vad som gäller:

När en ny översättning ska publiceras för första gången används ofta Sveriges Författarförbunds och Svenska Förläggareföreningens översättaravtal. Översättaravtalet är ett minimihonorarsavtal, det är således tänkt som ett "golv" i förhandlingar, och det finns möjlighet att komma överens om ett högre honorar för primäranvändningen (utgivningen i bokform av förlaget) än översättaravtalets miniminivå. Så länge *rättigheterna är förlagda* får översättaren ersättning för *extern sekundäranvändning* enligt översättaravtalet ifall förlaget vidareupplåter rättigheterna till en extern part (t ex ett annat förlag). Den här avtalsbestämmelsen gäller dock inte i situationer då *rättigheterna inte är förlagda utan ligger hos översättaren*, utan då är det istället *fri förhandling* som gäller.

Fri förhandling är det till exempel:

- Då det gått så pass lång tid efter den senaste utgivningen att rättigheterna har gått tillbaka till översättaren, och samma eller ett nytt förlag därefter önskar ge ut översättningen på nytt. Gäller det ett nytt förlag ska man dock inte glömma att stämma av med det tidigare utgivande förlaget, om det fanns en hembudsklausul i det ursprungliga avtalet.
- I vissa fall då rättigheter till ljudbok, digital ljudbok eller e-bok inte har ingått i den primära upplåtelsen till förlaget som betalade för översättningen när den för första gången gavs ut, och ett nytt förlag hör av sig i efterhand för att separat förvärva en eller flera av dessa rättigheter. Om samma förlag som gav ut översättningen i tryckt form i efterhand önskar förvärva vidareanvändningsrättigheter (ljudbok, digital ljudbok och e-bok) finns ett tilläggsavtal till översättaravtalet som kan användas. Om det är ett nytt förlag som vill förvärva dessa rättigheter, eller önskar plocka ut endast någon av dessa rättigheter (t ex endast ljudbok) bör detta förhandlas särskilt och du kan med fördel vända dig till ALIS för hjälp med detta.

Även då det är fri förhandling händer det att förlag gärna hänvisar till ersättningsnivåerna för extern sekundäranvändning i översättaravtalet, då dessa nivåer är fördelaktiga för förlagen. För att förhandla upp sin ersättning över dessa nivåer kan man som översättare till exempel argumentera som följande:

- När det gäller rättigheter till tryckta, äldre översättning som gått tillbaka till översättaren, kan man jämföra med vad det skulle kosta för förlaget att göra en ny översättning, och lägga sig en bit därunder.
- Gäller det rättigheter till en äldre översättning som gått tillbaka till översättaren, och översättningen kan ha kommit att betecknas som en klassiker, kan man argumentera för att översättningen faktiskt är värd mer än vad en nygjord översättning skulle vara.
- Är originalrättigheterna till översättningen så pass gamla att de är fria kan man som översättare argumentera för en högre ersättning då hela ersättningsutrymmet finns tillgängligt, eftersom förlaget inte behöver betala något för originalrättigheterna.
- Är originalrättigheterna så pass gamla att de är fria har man som översättare större frihet att faktiskt tacka nej till ett erbjudande från ett förlag om man tror att man skulle kunna få ett bättre erbjudande från ett annat, vilket man kan påpeka.
- Beträffande ljudboks rättigheter kan man föreslå att ersättningen räknas ut med utgångspunkt i ens ursprungshonorar istället för minimihonoraret, om man hade ett ursprungshonorar som var högre än minimihonoraret (t ex 25% av ursprungshonoraret istället).

- Beträffande e-boksrättigheter kan man föreslå ett ytterligare ersättningssteg vid en högre försäljning, en ytterligare summa som ska utfalla när t ex 1 000 e-böcker sålts.
- Beträffande e-boksrättigheter kan man även särreglera biblioteksutlåning, så att man antingen har en egen ersättningstrappa för detta, eller att man får en royalty på förlagets intäkter från detta. Förlagen får i dagsläget förhållandevis goda intäkter från biblioteksutlåning av e-böcker (ca 10 kronor per utlån), något man som översättare annars riskerar att inte alls få del av.

Vi på ALIS förhandlar i sådana här ärenden dagligen för våra anslutna upphovsmäns räkning. Om du inte är ansluten till ALIS kan du kontakta oss för ytterligare information. När vi sköter en förhandling gör vi det i samråd med upphovsmannen, och förutom ersättningen som vi talat om ovan ser vi naturligtvis även till att alla andra villkor för upplåtelsen blir så bra som möjligt.